

Євген Валерійович НІКІШИН

кандидат економічних наук,
Університет економіки і права «КРОК»
E-mail: niki_nik@ua.fm

**УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ
ПРИ ЕКОНОМІЧНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ**

Нікішин, Е. В. Умови забезпечення економічної безпеки держави перехідного періоду при економічній інтеграції [Текст] / Євген Валерійович Нікішин // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 4. – С. 59-64. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Стаття присвячена теоретичним та методологічним аспектам структурної перебудови економіки України для успішної інтеграції та ефективної співпраці зі структурами та країнами ЄС з метою досягнення в період асиміляції рівня економічної та продовольчої безпеки не нижче ніж у розвинутих країнах. У статті сформульовані основні проблеми економічної безпеки держави перехідного періоду при зміні курсу економічної інтеграції.

Виявлено основні закони і чинники, які необхідно враховувати для визначення проблем економічної безпеки України при зміні курсу інтеграції. Сформульовано основні принципи успішної інтеграції країни в Європейський економічний союз. Проаналізовано основні підсумки інтеграції країн Центральної та Східної Європи та виявлено фактори асиметричності партнерства і консервації відсталості деяких країн-членів ЄС. Сформульовано завдання забезпечення економічної та продовольчої безпеки України, які необхідно вирішувати при асиміляції в Європейський економічний Союз.

Ключові слова: економічна безпека; інтеграція; конкурентоспроможність; перехідний період; Європейський Союз; Україна.

Yevhen Valeriyovych NIKISHYN

PhD in Economics,
"KROK" University, Kyiv
E-mail: niki_nik@ua.fm

**CONDITIONS OF PROVISION THE ECONOMIC SECURITY OF A STATE IN
TRANSITION PERIOD IN TERMS OF ECONOMIC INTEGRATION**

Abstract

The article is devoted to the theoretical and methodological aspects of the structural adjustment of the Ukrainian economy for successful integration and effective cooperation with the structures and countries of the EU in order to achieve in the period of assimilation of the level of economic and food security not lower than in developed countries. The article outlines the main problems of economic security of a state in transition with a change in the course of economic integration. The main laws and factors that need to be taken into account to determine the problems of Ukraine's economic security when changing the course of integration are analysed. The factors that determine the country's tasks of integration into the European Economic Union are determined. The basic principles of the country's successful integration into the European Economic Union are formulated. The main results of the integration of the countries of Central and Eastern Europe are analysed. The reasons for the asymmetry of partnership and the preservation of the backwardness of some EU member states are revealed. The tasks of ensuring the economic and food security of Ukraine are formulated. They must be resolved during the assimilation into the European Economic Union.

Keywords: economic security; integration; competitiveness; transition period; European Union; Ukraine.

JEL classification: C10, F63, O11, O29

Вступ

Розвиток світової економіки, який проходить шляхом глобалізації виробництва і розподілу, міжнародна інтеграція в економічний союз можуть допомогти економіці країни, яка знаходиться на перехідному етапі розвитку, швидше подолати своє відставання, забезпечити економічну і продовольчу безпеку, спираючись на підтримку розвинених країн інтеграційного союзу. Така міжнародна інтеграція є одним з основних факторів, який сприяє економічному зростанню та подоланню розриву в рівні економічного розвитку країни і передових країн світу.

Ситуація, яка склалася нині, активізує діяльність щодо інтеграції України в економічне співтовариство з метою вирішення конкретних економічних завдань: структурної перебудови і модернізації промисловості для випуску наукомісткої високорентабельної продукції, розвитку сільського господарства і раціонального використання природних ресурсів, вирішення соціально-економічних проблем і створення сучасної логістичної інфраструктури, яка використовує всі геостратегічні вигоди України.

Здійснення таких планів неможливе в межах однієї країни і вимагає об'єднання зусиль у потужному інтеграційному об'єднанні. Таке об'єднання визначає умови і ціну інтеграції країни, пріоритети та етапи економічного розвитку. Вихід на якісно інший рівень економічного розвитку вимагає кардинальної перебудови і великих витрат фінансових, економічних та інших ресурсів не тільки країни, але всього Європейського економічного союзу. Такий шлях, незважаючи на складне економічне становище в ЄС, виглядає перспективним. Поль Кругман переконаний, що рецептом виходу зі стагнації в ЄС є: «менше суворой економії в країнах-боржниках, деяка фінансова експансія в країни-кредитори і експансіоністська політика Європейського центрального банку» [1, с. 229].

Виникаючі економічні завдання, проблеми та шляхи їх вирішення для багатьох країн з перехідною економікою, що інтегруються у світові економічні співтовариства, багато в чому схожі і є актуальним напрямком наукових досліджень.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження основних тенденцій, характерних рис, проблем і перспектив економічної інтеграції України в Європейський Союз.

Для досягнення мети необхідно провести детальний огляд підсумків інтеграції країн Центральної та Східної Європи, визначити основні принципи утворення стійких економічних союзів та завдання забезпечення економічної та продовольчої безпеки України в період асиміляції в ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження

Необхідність інтеграції України в нове економічне співтовариство визначається тим, що «сучасний етап міжнародної економічної інтеграції відрізняється інтенсивністю і новими якісними характеристиками, обумовленими активізацією західноєвропейської інтеграції; початком інтеграційних процесів у Північній Америці; поживаленням інтеграційних процесів у світі, що розвивається» [2, с. 69].

На цьому етапі світового розвитку для України важливо знайти власне місце у світовому інтеграційному союзі. У період зміни інтеграційного курсу і входження в новий економічний союз набуває особливої ролі економічна і продовольча безпека держави. На цьому етапі неминуча перебудова галузевої структури економіки, розрив колишніх і утворення нових економічних зв'язків, формування нових технологічних укладів та інноваційні зміни в промисловості. Такі зміни для країн, економіка яких перебуває в перехідному періоді, при зміні курсу економічної інтеграції породжує проблеми, пов'язані з відсутністю належного організаційного, фінансового, економічного і технологічного забезпечення економічної безпеки.

Становище ускладнюється низкою помилок і прорахунків, серед яких типові такі. Значною мірою не враховується падіння економіки і спаду виробництва при розриві колишніх зв'язків, які забезпечували необхідні ресурси для задоволення потреб народного господарства і потреб населення в товарах першої необхідності.

Недостатнє врахування умов входження і функціонування держави в новому економічному співтоваристві, недооцінка необхідності структурної перебудови економічної системи відповідно до структури економічного союзу.

Спрощено процедуру розуміння планування і оперативного управління перебудови економіки та важливості системного контролю її на етапі інтеграції.

Для продовольчої безпеки України особливо тривожним є становище в продуктовому комплексі, яке спричинене низкою інституційних прорахунків державних органів влади, серед яких: велика частка імпортних продуктів і незахищеність вітчизняного виробника через недосконалість митної політики, недостатня у зіставленні з розвиненими країнами державна підтримка сільського господарства [3, с. 77]. Такі прорахунки ведуть до виникнення проблем, які вкрай ускладнюють повноцінну, органічну і рівноправну інтеграцію.

Україна розпочала зміну курсу економічної інтеграції в період глобальної нестабільності. Потреба цілісної концепції перебудови економіки змушує до дослідження складових процесу переформування народного господарства відповідно до нових структурних і виробничих вимог, а також потребує наукового обґрунтування і вдосконалення логістизації економіки для забезпечення економічної безпеки країни. Актуальність теми обумовлена вимогами формування нових економічних зв'язків замість втрачених, підвищення конкурентоспроможності економічних структур, забезпечення ресурсної бази в перехідний період, а також прожиткового рівня населення не нижче раніше досягнутого, із загальною метою збереження стійкості економічної системи держави. У цей перехідний період необхідна істотна фінансова допомога на прийнятних умовах [4, с. 35].

Загальною тенденцією є різке зменшення кількості прямих іноземних інвестицій і виведення з країни раніше виданих кредитів у кризовий період, викликаний зрослими ризиками екзогенного і ендогенного походження. У період, необхідний для перебудови економіки, її нової логістизації і вибудовування логістичних мереж, модернізації виробництва та освоєння нових технологій, зниження капіталізації тягне за собою подальше падіння виробництва і рівня економічної безпеки. У таких умовах необхідні перетворення і реформи стають малоздійсненними.

Стратегічна необхідність інтеграції України в економічний союз з Європою і практичні шляхи вирішення проблем на цьому шляху зумовили актуальність статті.

Вивченню ходу економічного розвитку країн, що вступили в ЄС на початку XXI століття, а також загальних проблем їх економіки при трансформації економіки в умовах загальної економічної нестабільності при переході до постіндустріального ладу присвячені роботи зарубіжних вчених, серед яких Асаул А. Н. [9], Байдурін М. С. [2], Белов, М. І. [6], Люхіна І. Б. [5], Кругман П. [1] та ін. Кожен з них використовує власні підходи в дослідженні проблем міжнародної інтеграції в умовах глобалізації економіки. Аналізували ці проблеми з точки зору проблем інтеграції країн з перехідною економікою в ЄС такі українські вчені, як Висоцька О. М. [3], Медведчук В. В. [8], Мунтіян В. І. [4], Нелеп В. М. [3].

При визначенні основних проблем економічної безпеки України на етапі зміни курсу інтеграції і для подолання негативних наслідків у цей період необхідно враховувати наступні закони і чинники.

1. Закон поступального розвитку світового економічного процесу.

Світова економічна система перебуває на початку нового етапу глобалізації і, можливо, формування нового способу виробництва, поки невизначено названого «постіндустріалізація», «інформаційна економіка». У ході економічного розвитку економіки країн проходять подібні етапи і стикаються з однотипними проблемами.

2. У світовому економічному процесі при консолідації країн у геоекономічні союзи різні країни проходять етапи розвитку не одночасно.

Об'єднуючись в економічні союзи, встановлюючи зв'язки і взаємні економічні потоки, країни формують відповідну їм економічну структуру. При зміні державою свого економічного курсу відбувається розрив колишніх економічних зв'язків і вибудовування нових. При цьому економіки країн стикаються з одними і тими ж проблемами і типовими труднощами.

3. Вступаючи в новий економічний союз, країна змушена приймати нові вимоги і обов'язкові правила ведення економіки та її логістики.

Ці вимоги і правила можуть виявитися кардинально іншими, ніж раніше існуючі. Вони продиктовані економічною структурою і економічними потоками, які сформовані тією системою, в яку інтегрується держава. Ця структура зумовлена міжнародним розподілом праці всередині цієї системи, вимогами логістики та існуючими технологіями.

4. Відмінності в економічному рівні країни і союзу, в який вона інтегрується, викликає необхідність революційних перетворень в економіці.

Якщо економічний рівень країни виявляється невідповідним вимогам нового економічного союзу, то країна проходить через економічну революцію, в ході якої змінюється структура системи та економічних потоків. Завдання інтеграції на цьому етапі визначаються наступними факторами:

Об'єктивними:

- зацікавленість економічного союзу, в який вступає держава, в її економічному потенціалі (ресурси, економічне становище, ресурсна база, технологічний рівень);
- соціально-економічне становище основної маси населення, його кваліфікація, освітній рівень;
- військова і економічна спроможність держави;
- стан економічної та продовольчої безпеки країни.

Суб'єктивними:

- економічний базис і здатність кардинальної перебудови при зміні напрямків економічного розвитку країни з урахуванням нових вимог;
- бажання і здатність населення країни до змін, продиктованих інтеграцією;
- здатність керівництва країни управляти процесами перебудови економіки, зберігаючи економічну і продовольчу безпеку держави.

Ці фактори визначають концепцію, за якою країна буде прийнята в союз, а також її цінність як союзника, рівень і місце в новій мережі економічних зв'язків.

Головною проблемою перебудови є визначення пріоритетів розвитку і консолідації, а також умов забезпечення економічної та продовольчої безпеки, самостійності держави в цей період. Зацікавленість нового союзу в інтеграції висуватиме вимоги розвитку нових галузей і послуг, що задовольняють запити і інтереси всіх учасників економічних мереж.

Позитивним фактором є доступ та впровадження нових технологій, підвищення рівня виробництва і послуг.

Негативним фактором є те, що на ринок країн починають надходити дешеві товари і продукти харчування, що призводить до деградації традиційних галузей народного господарства країни, що вступає в новий економічний союз.

Тому державі при асиміляції в нові структури головне не втратити свої переваги; підтримувати і розвивати галузі, що забезпечують потребу в товарах першої необхідності власного населення, і тим самим зберігати економічну незалежність.

Відмінними рисами сучасних умов вступу України в ЄС є:

1. Політична нестабільність, відсутність національної стратегії економічного розвитку;
2. Стан глибокої економічної кризи, викликаній розпадом колишньої економічної системи;
3. Розрив більшості економічних зв'язків;
4. Деградація морально і фізично застарілої промислової бази;
5. Значна частка продукції, виробленої нижчими технологічними укладами, її висока ресурсо- та енергоємність;
6. Відсутність фінансового та ресурсного забезпечення економічних і технологічних реформ, а також необхідного рівня продовольчої та економічної безпеки населення;
7. Невідповідність інфраструктури логістики структурі змінених економічних потоків.

Необхідні умови успішної інтеграції.

Світовий досвід економічної інтеграції показує, що вона, як фактор економічної безпеки країн, що входять в інтеграційне об'єднання, може бути успішною при дотриманні основних принципів:

- наявність спільної мети, шляхом досягнення якої є інтеграція;
- спільність політичних, економічних і соціальних інтересів;
- дотримання принципів взаємовигідного економічного партнерства;
- готовність економічного «ядра» інтеграційного об'єднання до покриття недостатності економічного розвитку країни, що, вступає шляхом інвестицій, позик і розвитку її промислової і науково-технічної бази;
- обопільна готовність до посилення відкритої конкуренції з одночасною відмовою від преференцій для національних суб'єктів;
- рівноправне економічне конкурентне партнерство, в основі якого лежить мета взаємного посилення позицій на світовому та регіональному ринках;
- узгодженість у збереженні економічного суверенітету в області прийняття обопільних рішень з питань економічної безпеки;
- участь у діяльності наднаціональних макроекономічних регуляторів і створення умов для їх дій на національному рівні;
- виконання зобов'язань по дотриманню рівня основних макро- і мікроекономічних показників країною, що вступає, і формування необхідних умов і сприяння всім економічним союзом.

Кризи, які протягом років виникають і існують у країнах Євросоюзу, свідчать, перш за все, про недотримання цих основоположних принципів. Підсумки прийняття у 2004 році до складу ЄС 10 країн Центральної та Східної Європи показують, що тільки дві з них – Чехія і Словенія – частково відповідають вимогам, які висуваються до країн Євросоюзу. Решта країн, зокрема Польща, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, є економічної тягарем, перетворившись на «відсталу Європу» [5, с. 117]. Водночас стан економічного базису країн «ядра» Європи не дозволяє вирішувати проблеми останніх.

Така ситуація сформувалася спочатку, оскільки країни, які були прийняті в Євросоюз в 2004 році, по всьому спектру макроекономічних показників (дефіцит бюджету, продуктивність праці, ресурсомісткість виробництва, рівень безробіття та інфляції, сума зовнішнього боргу та т. п.) багаторазово перевищували нормативний рівень існуючого Союзу.

Загальним підсумком інтеграції в ЄС для країн Східної та Центральної Європи є те, що асиметрія партнерства, яка виражалася в перевагах «ядра» ЄС за рівнем продуктивності праці, впровадження інновацій у промисловість, секторальної підтримки пріоритетних для економічної і продовольчої безпеки держав ЄС галузей, низькою енерго- і ресурсоемності продукції, зберігається на користь «ядра». Необхідна масштабна модернізація економіки країн, які недавно вступили в ЄС, стримується відсутністю переданих та власних технологій, браком коштів, прямою протидією з боку іноземних компаній такої модернізації.

Асиметрія партнерства і технологічна відсталість консервуються об'єктивними і суб'єктивними факторами, серед яких об'єктивними є:

1. Відсутність коштів і ресурсів для підтримки стратегічно важливих для економічної і продовольчої безпеки галузей;
2. Відсутність можливостей і засобів підвищення рівня технологічної та інфраструктурної оснащеності економіки, що зберігає низьку конкурентоспроможність продукції;
3. Провідними для економіки галузями і підприємствами є виробництва сировинного і видобувного сектору;
4. Провідні підприємства виведені з управління держави і, замість модернізації і переоснащення, закриті через неконкурентоспроможність;
5. Інтеграції національного та іноземного секторів промисловості не відбувається. Іноземні виробництва, як правило, створюються за модульним типом у високоприбуткових галузях виробництва. Розвиток галузей у бік випуску одного виду продукції створюють загрозу економічній безпеці в разі виникнення проблем у материнських компаній і різкого скорочення виробництва [6].
6. Відсутність коштів на модернізацію власного виробництва обумовлена високим негативним сальдо імпорто-експортних операцій. Обсяги вивезеної продукції значно перевищують обсяги прямих іноземних інвестицій, кредитів і позик.
7. Ставка на іноземні компанії як джерело інновацій виявилася неправильною. Застосування інновацій зводиться до принципу «ноу-хау». Власна науково-дослідницька діяльність перестала забезпечувати промислове виробництво високотехнологічними розробками. Наукові кадри значною мірою втрачені для вітчизняного виробництва.

Суб'єктивними факторами є:

1. Адміністративний контроль цін сільськогосподарської продукції та бюджетна підтримка певних секторів сільського господарства в країнах «ядра» робить нерентабельною продукцію країн, що вступають [7, с. 8];
2. Європейський Союз має консолідовану систему, яка склалася протягом тривалого часу на основі безлічі економічних угод і погоджень, вибудовування зв'язків між державами Західної Європи. У ЄС входять країни, які найчастіше змушені перебудовувати свою економіку, її структуру та зв'язки як усередині країни, так з державами ЄС відповідно до вже сформованої структури, без урахування особливостей національного розвитку і економічних інтересів [8, с. 39]. Але країни «ядра» Європи стурбовані створенням власної економічної безпеки, перетворивши країни п'ятої хвилі інтеграції по суті в зони, що їх забезпечують.

З огляду на виняткову складність і важливість перехідного періоду, який визначає стартові умови входження в ЄС і подальший розвиток економіки в Союзі, слід зазначити роль держави на цьому етапі.

Державний сектор містить транспортну та енергетичну систему, об'єкти яких є вельми капіталомісткими, при цьому виробництво і послуги цих галузей мають характер колективного користування. Ефективне використання ресурсів природних монополій повинні забезпечуватись контролем держави і оптимальним розподілом ресурсів у суспільстві. Значною має залишатись роль держави в субсидуванні охорони здоров'я та освіти як необхідних умов створення високого рівня трудових ресурсів і основи успішної інтеграції країни. На цьому етапі держава повинна реалізовувати програми ефективного регулювання ринку робочої сили, соціальної підтримки людей, які втратили роботу, подолання нерівномірності регіонального розвитку, боротьби з інфляцією, монополізмом і корупцією, реалізації великих інвестиційних проектів [9, с. 42].

Основними напрямками державного регулювання для країн транзитивної економіки повинні бути наступні:

1. Забезпечення правової бази, регуляторних механізмів, підтримка конкуренції, в тому числі захист внутрішніх ринків, стимулювання національного бізнесу, формування інвестиційного клімату, розвиток окремих видів інноваційних виробництв, здатних змінити структуру економіки в майбутньому.
2. Рівномірний розподіл ресурсів суспільства між верствами населення.
3. Підтримка рівня необхідних резервів в економіці, створення факторів стабільності і можливостей зростання економіки [9, с. 43].

Через принципову важливість цих напрямків для успішного вирішення завдань інтеграції держава не повинна делегувати ці напрямки наднаціональним структурам, а мати можливість контролювати та терміново впливати на ці процеси.

Висновки і перспективи подальших розвідок

У результаті дослідження доведено, що ефективність та успішність інтеграції України до ЄС можлива за умови збереження необхідного рівня економічної та продовольчої безпеки, а також

створення резервів та ресурсів, які компенсують тимчасовий спад виробництва на період перебудови економіки.

Зазначене зумовлює наступні завдання забезпечення економічної та продовольчої безпеки України в період асиміляції в ЄС:

1. Інтеграція економічної системи України повинна здійснюватися не ціною руйнування власної структури, а шляхом консолідації зі збереженням на перехідному етапі існуючої структури і зв'язків з подальшим розвитком за умови забезпечення економічної та продовольчої безпеки;

2. Перехід України до ЄС повинен здійснюватися з дотриманням балансу всіх народногосподарських інтересів, перш за все інтересів держави та населення.

3. У період інтеграційних процесів для країни транзитивної економіки роль державного регулювання залишається досить значною і повинна здійснюватися за трьома основними напрямками: правовим та економічним захистом внутрішнього ринку; рівномірним розподілом ресурсів; підтримкою необхідного рівня резервів та гарантування стабільності.

З цих завдань та основних напрямків державного регулювання випливає умова формування договорів по інтеграції на принципах прийняття рішень на основі консенсусу, паритетності і узгодженості дій з усіма членами інтегруючого союзу.

Розробка і дослідження стратегії переходу на якісно новий рівень розвитку економіки, подолання існуючих і своєчасне виявлення виникаючих проблем для країн, що розвиваються, є перспективою подальших наукових досліджень.

Список літератури

1. Кругман, П. Выход из кризиса есть! / Пер. с англ. Ю. Гольдберга. – М., Азбука Базис. – 2013. – 320 с.
2. Байдурын, М. С. Современные тенденции глобальной интеграции в мировом экономическом пространстве / М. С. Байдурын // Региональные проблемы преобразования экономики. – 2014. – № 5. – С. 69-78.
3. Нелеп, В. М., Висоцька, О. М. Перспективи експорту продукції сільського господарства і харчової промисловості України. / В. М. Нелеп, О. М. Висоцька // Економіка АПК. – 2014. – №3. – С. 73-78.
4. Мунтиян, В. И. Риски от интеграции Украины с Европейским Союзом. / В. И. Мунтиян // Проблемы современной экономики. – 2013. – №4(48). – С. 32-37.
5. Илюхина, И. Б. Проблемы экономической интеграции в Европейском Союзе / И. Б. Илюхина // Известия Тульского государственного университета. – 2015. – № 3. – С. 113-124.
6. Белов, М. И. Инновационная модель развития – путь к европейской интеграции [Электронный ресурс]- <http://www.courier-edu.ru/cour0589/2400.htm>. Дата останнього звернення: 08/12/2017.
7. Игрицкий, Ю. А. Центрально-Восточная Европа: Пейзаж после расширения ЕС [Текст] / Ю. А. Игрицкий // Европейская безопасность: события, оценки, прогнозы. – 2005. – №16. – С. 6-10.
8. Медведчук, В. В. Мы не имеем права на ошибку / В. В. Медведчук // Проблемы современной экономики. – 2013. – №4(48). – С. 37-39.
9. Асаул, А. Н. Проблемы трансформации экономики при переходе к постиндустриальному строю / А. Н. Асаул // Економічний вісник Донбасу – 2008. – №3 – С. 42-45.

References

1. Krugman, Paul. (2012). *End this depression now!* Moskow: Basis.
2. Bayduryn, M. S. (2014). Modern trends of global integration in the global economic space. *Rehional'ni problem preobrazovania ekonomiky*, 5, 69-78.
3. Nelep, V. M., Vysots'ka, O. M. (2014). Prospects for export of agricultural products and food industry in Ukraine. *Ekonomika APK*, 3, 73-78.
4. Munttyan, V. Y. (2013). Risks from the integration of Ukraine with the European Union. *Problemy sovremenoy ekonomiky*, 4, 32-37.
5. Ylyukhyna, Y. B. (2015). The problems of economic integration in the European Union. *Izvyestiya Tul'skoho gosudarstvenoho universytetu*, 3, 113-124.
6. Belov, M. Y. (2006). *Innovative development model – the way to European integration*. Retrieved from: <http://www.courier-edu.ru/cour0589/2400.htm>.
7. Yhrytskyu, Yu. A. (2005). Central-Eastern Europe: Landscape after the enlargement of the EU. *Evropeyskaya bezopasnost': sobityya, otsenky, prohnozy*, 16, 6-10.
8. Medvedchuk, V. V. (2013). We do not have the right to make a mistake. *Problemy sovremennoy ekonomiky*, 4, 37-39.
9. Asaul, A. N. (2008). Problems of economic transformation in the transition to the postindustrial formation. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu*, 3, 42-45.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2017 р.